

آزمایشگاه داده و حکمرانی
Data 4 Governance Lab

گزارش

تأملی بر نظام مشاوره سیاستی در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات

با نگاهی بر مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

اندیشکده حکمرانی شریف

گروه حکمرانی عصر دیجیتال
آذر ۱۴۰۰

نوع سند	گزارش پروژه
حوزه تخصصی	گروه حکمرانی عصر دیجیتال
برنامه	تأملی بر نظام مشاوره سیاستی در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات
عنوان	
نگارنده/نگارندگان	باران باقری
ناظر کیفی	عمادالدین پاینده
تاریخ انتشار	پاییز ۱۴۰۰
مخاطب	

جملات کلیدی

Blank area for key sentences.

کلمات کلیدی

Blank area for key words.

فهرست

۳	مقدمه
۴	۱- مفهوم شناسی سیستم های مشاوره سیاستی (PAS)
۵	۱-۲- توصیه سیاستی
۵	۱-۳- سیستم های مشاوره سیاستی (PAS)
۶	۱-۴- تاریخچه سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) در ایران
۷	۲- معرفی مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	۲-۱- معرفی
۸	۲-۲- ماموریت ها
۸	۲-۳- چالش ها
۹	۳- میزان انطباق کارکردی مرکز همکاری های تخصصی با سیستم های مشاوره سیاستی
۹	۳-۱- جایگاه مرکز همکاری های تخصصی در ساختار سازمانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۱	۳-۲- وجود دغدغه های مرتبط با حکمرانی خوب و سیاستگذاری کارآمد در شرح ماموریت های مرکز همکاری های تخصصی
۱۱	۳-۳- ساختار میان رشته ای مرکز همکاری های تخصصی
۱۳	۴- جمع بندی

افزایش روزافزون پیچیدگی فرآیند سیاستگذاری در عرصه های مختلف حکمرانی را بیش از هر چیز می توان نتیجه تقویت روند حکمرانی غیرمتمرکز دانست. به عبارت دیگر، پس از بروز ناکارآمدی رویه های حکمرانی متمرکز و نخبه گرایی، رویه های غیرمتمرکز تصمیم سازی و سیاستگذاری جایگزین گردیدند که به موجب آنها دایره افرادی که می توانستند در فرآیند تصمیم سازی و سیاستگذاری فعالیت کنند به طرز چشمگیری افزایش یافت.

این روند، هرچند که مزایای بسیاری را برای سیستم حکمرانی و سیاستگذاری به ارمغان آورده و ریسک خطا، جانب داری و یا حتی غفلت از برخی ابعاد و جوانب پنهان موضوعات مورد سیاستگذاری را به میزان زیادی کاهش داده، با این حال خود منجر به پیچیده شدن بیش از پیش روند سیاستگذاری گردیده است. چراکه از یک جهت، منجر به تولید حجم وسیعی از توصیه های سیاستی شده که بررسی جزء به جزء هر یک از آنها تنها با صرف هزینه و زمان بسیار فراهم بوده و از سوی دیگر تاثیرات غیرمستقیم سیاست های به ظاهر غیرمرتبط با یکدیگر، ضرورت وجود متخصصانی با توانایی سنجش تاثیرات هر سیاست بر ابعاد و جوانب مختلف سیاستگذاری را بیش از پیش هویدا کرده است.

همین امر، سنگ بنای اصلی ایده سیستم های مشاوره سیاستی¹ (PAS) را فراهم آورد. به عبارت دیگر، این سیستم ها ایجاد گردیدند تا با ساختار چندرشته ای خود، به عنوان آزمایشگاهی برای سنجش و اعتبار سنجی توصیه های سیاستی مختلف ایفای نقش کرده تا از این طریق متناسب ترین و اثرگذارترین سیاست ها را به بدنه حکومتی انتقال دهند. این ایده، که برای اولین بار در سال ۱۹۸۷ مطرح گردیده و به مرور زمان در ساختارهای حکومتی کشورهای مختلفی وارد گردید، در کشور ایران نیز مورد توجه قرار گرفته و منجر به تشکیل نهادها و سازمان هایی همچون اندیشکده حکمرانی و پژوهشکده سیاستگذاری دانشگاه صنعتی شریف، شبکه کانون های تفکر ایران، دفتر مطالعات دیپلماسی اقتصادی و شرکت هایی همچون تنظیم یار، اینووان و متودیتا شده است.

در این میان، به نظر می رسد بهره گیری از پتانسیل سیستم های مشاوره سیاستی در مراکزی که به طور مستقیم مسئولیت مشاوره و تصمیم سازی برای یک سازمان یا وزارتخانه خاص را بعهده داشته باشند، مزایای بسیاری را برای سازمان مربوطه به همراه خواهد داشت. در این راستا می توان به مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اشاره کرد که پتانسیل ویژه ای به منظور پیاده سازی اصول و مبانی سیستم های مشاوره سیاستی را داراست. به همین منظور، در ادامه پس از شناخت دقیق تر مفهوم سیستم های مشاوره سیاستی، ویژگی های مرکز مذکور را مورد بررسی قرار داده و میزان تطابق آن با ویژگی های سیستم های مشاوره سیاستی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

¹ Policy advisory systems

۱- مفهوم‌شناسی سیستم‌های مشاوره‌سیاستی (PAS)

در چند دهه اخیر و به خصوص پس از عصر دیجیتال، روش‌های حکمرانی غیرمتمرکز و مشارکتی جایگزین روش‌های سنتی و متمرکز حکمرانی گردیدند (Tiernan, 2011). به همین دلیل، به مرور زمان بازیگران متعددی به عرصه حکمرانی و سیاستگذاری وارد شده و به ایفای نقش پرداختند. چراکه به عقیده بسیاری از محققان، فرآیند سیاستگذاری را می‌توان نوعی بازی بسیار وسیع و گسترده تلقی کرد که تقریباً هر شخصی با بهره‌گیری از دانش و تخصص منحصر به فرد خود می‌تواند در آن به بازی بپردازد (Dror, 1984; Plowden, 1987; Peters and Barker, 1993, craft and Halligan, 2016).

همین موضوع منجر به پیچیدگی فرآیند سیاستگذاری گردید (Seymour-Ure, 1987; Halligan, 1995). چراکه به موجب تعدد بازیگران و نقش‌آفرینان در این حوزه، توصیه‌های متعددی طی فرآیندهای مختلفی اعم از فرآیندهای باز یا بسته، کوتاه مدت یا بلندمدت و یا از طریق کمیسیون‌های دولتی، مشاوران عرصه حکمرانی، متخصصین فنی و یا سایر ذی‌نفعان تولید گردیده و بر فرآیندهای سیاستگذاری تأثیر گذارند.

بدین ترتیب، به مرور زمان دولت با چالش‌های ناشی از تکثر توصیه‌های سیاستی مواجه گردید. چراکه از سویی بررسی جداگانه هر یک از توصیه‌ها و از سوی دیگر تحلیل نحوه برهم‌کنش و تأثیرگذاری سیاست‌های مختلف بر یکدیگر بیش از پیش اهمیت یافت. متعاقب با این جریان و با افزایش روزافزون حجم توصیه‌های مشاوره‌ای، تجزیه و تحلیل‌های دقیق و موشکافانه سیاست‌های مختلف چه به صورت ایزوله و چه به صورت تعاملی با اشکال مواجه گردید. در راستای تعدیل این چالش، به مرور زمان روش‌های مختلفی در زمینه بررسی مقایسه‌ای و تعاملی توصیه‌های سیاستی ابداع گردید که منجر به بهبود درک سیاستگذاران از نقش توصیه‌های سیاستی در فرآیندهای سیاستگذاری شد (Boston, 1994; Weible, 2008).

در چنین شریطی، سیستم‌های مشاوره‌سیاستی (PAS) که در ابتدا توسط اوره^۲ در سال ۱۹۸۷ معرفی شده و سپس در سال ۱۹۹۵ توسط هالیگان شرح و بسط یافت، توجهات زیادی را به خود جلب کرد. چراکه این روش، از ملاحظات مربوط به یک بازیگر و یا توصیه‌سیاستی و بررسی آن بصورت ایزوله و جداگانه فراتر رفته و به ارزیابی تأثیرات متقابل مجموعه‌های متعددی از توصیه‌ها بر یکدیگر و بر فرآیند سیاستگذاری پرداخت. علاوه بر آن، این سیستم‌ها نحوه رشد و تکامل سیاست مورد نظر در طول زمان را نیز مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دادند.

مفهوم اصلی سیستم‌های مشاوره‌سیاستی (PAS)، از ادبیات مرتبط با حکمرانی مشتق شده و ریشه آن به روند غیرمتمرکز شدن دولت اشاره دارد (Pedersen et al, 2011; Rhodes, 2011). در یک تعریف مختصر، PAS را می‌توان به عنوان مجموعه بهم‌پیوسته‌ای از بازیگران و سازمان‌هایی در نظر گرفت که توصیه‌های سیاستی مختلفی را برای اقدام به سیاستگذاران ارائه می‌دهند (Seymour-Ure, 1987; Halligan, 1995).

کارایی این مفهوم به مرور زمان اثبات گردیده و منجر به بهبود فرآیند سیاستگذاری و همچنین نحوه عملکرد نهادهای درگیر در سیاستگذاری گردید. با این حال، از آنجاییکه مفهوم توصیه‌سیاستی هسته اصلی سیستم‌های مشاوره‌سیاستی (PAS) را شکل می‌دهند، ضرورت دارد که در ابتدا به بررسی این مفهوم پرداخته و پس از آن به شناخت ابعاد و جوانب مختلف سیستم‌های مشاوره‌سیاستی پرداخت.

² Seymour-Ure

۱-۲- توصیه سیاستی

مفهوم توصیه سیاستی در سال های اخیر شرح و بسط یافته و در حال حاضر بر مجموعه وسیعی از روش ها و فعالیت هایی گفته می شود که در فرآیندهای مختلف سیاستگذاری مورد استفاده قرار می گیرند. از جمله این روش ها می توان به مواردی همچون تحلیل داده، توسعه پیشنهادات، ارائه توصیه ها، ارزیابی نتایج و خروجی ها و ... اشاره کرد (Halligan 1995, Gregory and Lonti 2008, Craft and Halligan 2017). از سوی دیگر، تعاریف متعددی نیز برای توصیه های سیاستی در نظر گرفته شده است که در زیر به برخی از آنها اشاره می گردد:

- بهره گیری از دانش در فرآیند سیاستگذاری در عرصه های مختلف حکمرانی (Peter and Barker: 1993 , Baehler:2010)
- روشی برای تاثیرگذاری بر فرآیند تدوین سیاست و خروجی های سیاستی (Peter and Barker: 1993)
- روشی برای عقلانی کردن و یا قانونمند کردن فرآیند سیاستگذاری (Emamian et al, 2021)
- بخشی کلیدی از رفتار سازمانی حکومت (Seymour Ure 1987, Weaver 2002)

۱-۳- سیستم های مشاوره سیاستی (PAS)

در حال حاضر، سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) به دلیل ایفای نقش کلیدی خود در رفتار سازمانی دولت ها و همچنین مفید فایده واقع شدن در فرآیند تدوین سیاست ها و اقدامات حکمرانی، توجهات بسیاری را به خود معطوف کرده اند (Seymour-Ure 1987; Weaver 2002). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD³) سیستم های مشاوره سیاستی را به عنوان سازمان های مستقلی تعریف کرده است که به نیازهای دولت در ارتباط با دانش و تخصص پاسخ می دهد. به عبارت دیگر، سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) به عنوان راه حلی برای فراتر رفتن از مرزهای سنتی تخصص و دانش دولت و همچنین انتقال دانش مطرح می گردند (Howlett and Migone, 2013).

این سیستم ها می توانند انواع مختلفی داشته باشد که از جمله آنها می توان به نهادهای مشورتی، اندیشکده ها، آزمایشگاه های سیاستگذاری، کمیته های تحقیقاتی و ... اشاره کرد (OECD, 2017: 24). از جمله مفروضات اصلی که زیربنای اصلی مفهوم سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) را شکل می دهند به موارد زیر می توان اشاره کرد:

- انحصار دولت بر فرآیندهای سیاستگذاری کاهش یافته و دولت غیرمتمرکز گردیده است (Tiernan, 2011)
- فرآیند سیاستگذاری توسط بازیگران متعددی که به عنوان پست-ماکیاولیسم⁴ شناخته می شوند شکل گرفته است (Howard, 2005: 3) بنابراین فرآیند بسته و نخبه گرایانه ای که در آن سیاستگذاران به عنوان تصمیم گیران یکتا و توانا تلقی می شدند از میان رفته است.
- تنوع و سازگاری بیشتری در رابطه با چگونگی تولید توصیه های سیاستی به وجود آمده است (Craft and Halligan, 2016).

سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) به عنوان منبع گسترده ای از دانش شناخته می شوند که می توانند جریان دانش و اطلاعات مرتبط با حوزه سیاستگذاری را در میان افراد، سازمان ها و نهادهایی که وظایف مربوط به سیاستگذاری را دارند ایجاد کنند (IPAA, 2012, 20). به عبارت دیگر، سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) بطور اعم به عنوان مجموعه در هم تنیده

³ Organisation for Economic Co-operation and Development

⁴ post-Machiavellian

ای از بازیگران و سازمان‌هایی شناخته می‌شوند که توصیه‌های سیاستی را برای اجرا به سیاستگذاران ارائه داده و زیرساخت‌های استراتژیک حکمرانی را فراهم می‌آورند (Halligan, 1995; Craft and Howlett, 2012). از جمله مهمترین مزایای بهره‌گیری از این سیستم‌ها می‌توان به این مورد اشاره کرد که سیاستگذاری در یک سیستم، بهتر از یک ساختار رخ می‌دهد، چراکه سیاستگذاران بیشتر به عنوان مباشر عمل کرده و دیدگاه از بالا به پایین و کنترل‌گر آنها در این سیستم‌ها به مراتب تعدیل می‌گردد. (IPAA, 2012, vi)

۱-۴- تاریخچه سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS) در ایران

از جمله اولین نمونه‌های سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS) در ایران، می‌توان به ورود مشاوران خارجی و همچنین تشکیل گروه مشاوران هاروارد^۵ در ایران در سال ۱۹۷۰ میلادی اشاره کرد. در ادامه، در دهه ۱۹۹۰ سازمان‌هایی تشکیل گردیدند که مستقیماً به بدنه حکومت متصل بوده و رسالت اصلی آنها ارائه توصیه‌های سیاستی به حکومت بود. از جمله این سازمان‌ها می‌توان به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری و همچنین مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی (IPIS^۶) اشاره کرد.

پس از گذشت یک دهه، سازمان‌های تحقیقات دانشگاهی و همچنین نمونه‌هایی از مشاوره مدیریتی^۷ ظهور یافتند که به عنوان نمونه‌ای از این جریان‌ها می‌توان به تاسیس پژوهشکده سیاستگذاری دانشگاه صنعتی شریف، مشاوران مدیریت توسعه عمید، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اشاره کرد. در دهه ۲۰۱۰ نیز، اندیشکده‌هایی همانند اندیشکده حکمرانی دانشگاه صنعتی شریف، شبکه کانون‌های تفکر ایران، دفتر مطالعات دیپلماسی اقتصادی و همچنین اندیشکده سیاستگذاری اقتصادی ایران ایجاد گردیدند.

در ادامه، در دهه ۲۰۲۰، اکوسیستم سیاستگذاری ایران شاهد نمونه‌های دیگری از سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS) بوده است. در این دسته از سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS)، فناوری به عنوان هسته تمرکز اصلی مطرح شده و مباحثی همچون رگ‌تک^۸ و گاو تک^۹ طرح گردیده‌اند. به عنوان نمونه‌ای از این سازمان‌ها می‌توان به شرکت‌هایی همچون تنظیم یار، اینووان و متودیتا اشاره کرد.

⁵ Harvard Advisory Group (HAG)

⁶ Institution for political and international studies

⁷ managerial consultancy

⁸ Regtech

⁹ Govtech

۲- معرفی مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

۲-۱- معرفی

رشد و توسعه انقلابی فناوری اطلاعات و ارتباطات در چند دهه اخیر، تمامی عرصه های زندگی بشری را تحت تاثیر قرار داده و به همین دلیل به عنوان یک فناوری تحول آفرین یاد می گردد. امروزه، مرز میان دنیای مجازی و حقیقی در این فضا به قدری کمرنگ گردیده است که به نوعی می توان فاصله میان این دو را صفر تلقی کرد. بدین ترتیب، اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات تاجایی پیش رفته است که به نحوی می توان فضای مجازی را به اندازه انقلاب اسلامی مهم برشمرد. به همین دلیل، مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، با درک این تحولات و لزوم فعالیت قدرتمند در حوزه حکمرانی دیجیتال از یک سو، و از سوی دیگر ضرورت بهره گیری از ظرفیت حوزه های بین رشته ای و ادغام دانش مهندسی با سایر رشته های دانشگاهی اعم از سیاست، اقتصاد سیاسی، حقوق بین الملل و ... تاسیس گردیده است. چشم انداز اصلی این سازمان به قرار زیر است:

"ارتقاء جایگاه جمهوری اسلامی ایران به تراز قدرت های سایبری جهانی با ایجاد موازنه تاثیر و گسترش تعاملات دو و چندجانبه با دیگر کشورها در جهت اجماع سازی، گفتمان سازی، اقناع، و شکل دهی به قواعد، مقررات و استانداردهای فضای مجازی با ابتکار عمل و مواجهه فعال"

علاوه بر آن، از جمله اهداف کلان این سازمان می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- افزایش استقلال و قدرتمندی در فضای مجازی
- کسب سهم از بازار و اقتصاد دیجیتال در منطقه و جهان
- ترویج هنجارها، ارزش ها و سبک زندگی ایرانی-اسلامی و بسط گفتمان انقلاب اسلامی در عرصه منطقه ای و بین المللی
- استفاده حداکثری از فضای مجازی برای تقویت حضور ج.ا. ایران در عرصه منطقه ای و بین المللی
- ارتقاء قدرت و جایگاه ژئوپولیتیک سایبری و افزایش عمق استراتژیک سایبری جمهوری اسلامی ایران در منطقه و در طراز قدرت های تاثیرگذار جهانی

۲-۲- ماموریت ها

ماموریت های مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات را بطور کلی می توان در چهار بخش دسته بندی کرد که عبارتند از:

- همکاری نزدیک با کشورهای منطقه و همراهی با قدرت های همسو؛ با هدف بهبود شاخصه های اخلاق مداری و عدالت محوری در فضای مجازی، افزایش ظرفیت ترافیک بین الملل، افزایش سهم بازار دیجیتال منطقه ای و فرامنطقه ای و ...
- صیانت از منافع جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین المللی از طریق سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت دقیق بر فضای مجازی
- حضور موثر و فعال در تعاملات بین المللی و کارگروه های تخصصی مرتبط با حوزه های حکمرانی فضای مجازی، رگولاتوری و ...
- دفاع از حقوق ایران در حوزه ارتباطات و فضای مجازی از طریق همکاری با سایر نهادها و وزارتخانه ها و تامین زیرساخت های لازم به منظور صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی، پیگیری نقض حریم خصوصی کاربران و ...

۲-۳- چالش ها

از مهمترین چالش های مرکز مذکور بطور خلاصه می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- **تحریم:** مانع اصلی بر سر راه سرمایه گذاری های خارجی، دسترسی به فناوری های روزآمد، تعامل با ابر شرکت ها و ... می باشد.
- **تضعیف فزاینده سازمان های بین المللی:** سازمان های بین المللی به منظور فعالیت در عرصه پیچیده بین الملل، ناچار به انطباق هنجارهای خود با منافع قدرت های بزرگ جهانی بوده است. به همین دلیل، فعالیت کشورهای با منافع متضاد در اینگونه سازمان ها با چالش مواجه گردیده و همین امر منجر به تضعیف جایگاه سازمان های بین الملل شده است.
- **افزایش قدرت شرکت های چندملیتی:** انحصار قدرت در دست تعداد انگشت شماری از قدرت های بزرگ جهانی، چه در سطح زیرساخت شبکه، چه در لایه نرم افزار و خدمات و یا حتی در حوزه ذخیره داده های عظیم و ...، به عنوان چالشی بر سر راه فعالیت در حوزه اطلاعات و ارتباطات شناخته شده است.
- **کرونا:** شیوع پاندمی کرونا فرآیند برگزار شدن بخش مهمی از برنامه های دو و چندجانبه را با چالش مواجه کرده و انجام ملاقات های رودررو را امکان ناپذیر گردانید.
- **چالش پرداخت حق عضویت به سازمان های بین المللی مرتبط با این وزارتخانه:** تحریم های بانکی، عدم انطباق سال مالی داخل و خارج، عدم تامین بودجه و ... از جمله مواردی است که پرداخت حق عضویت مرکز را به سازمان هایی همچون اتحادیه بین المللی ارتباطات راه دور (ITU) و اتحادیه جهانی پست (UPU) با اشکال مواجه کرده است.
- **چالش منابع انسانی:** دشواری در یافتن نیروی انسانی بهینه بر اساس میزان تجربه، رشته تحصیلی، کارآمدی در سالیان گذشته و ... از جمله چالش های مطرح در این بخش می باشد.

۳- میزان انطباق کارکردی مرکز همکاری های تخصصی با سیستم های مشاوره سیاستی

از جمله مهمترین اصول و ویژگی های سیستم های مشاوره سیاستی (PAS)، می توان به وجود یک ساختار میان رشته ای در آنها اشاره کرد که فرآیند تجزیه و تحلیل توصیه های سیاستی مختلف و همچنین سنجش تأثیرات سیاست های مختلف بر یکدیگر و بر فرآیند حکمرانی را تسهیل گرداند. این ویژگی به خوبی در ساختار مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین الملل آشکار بوده و پتانسیل های ویژه ای را در این مسیر فراهم می گرداند. از سوی دیگر، به واسطه جایگاه این مرکز در ساختار سازمانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، و همچنین وجود دغدغه حکمرانی خوب و سیاستگذاری کارآمد در شرح مأموریت های این مرکز، اینطور به نظر می رسد که مرکز مذکور پتانسیل ویژه ای در راستای ایفای نقش به عنوان یک سیستم مشاوره سیاستی را داشته باشد. در همین راستا، در ادامه به صورت دقیق تری بر مزیت های رقابتی مرکز همکاری های تخصصی به عنوان نمونه ای از یک سیستم مشاوره سیاستی خواهیم پرداخت.

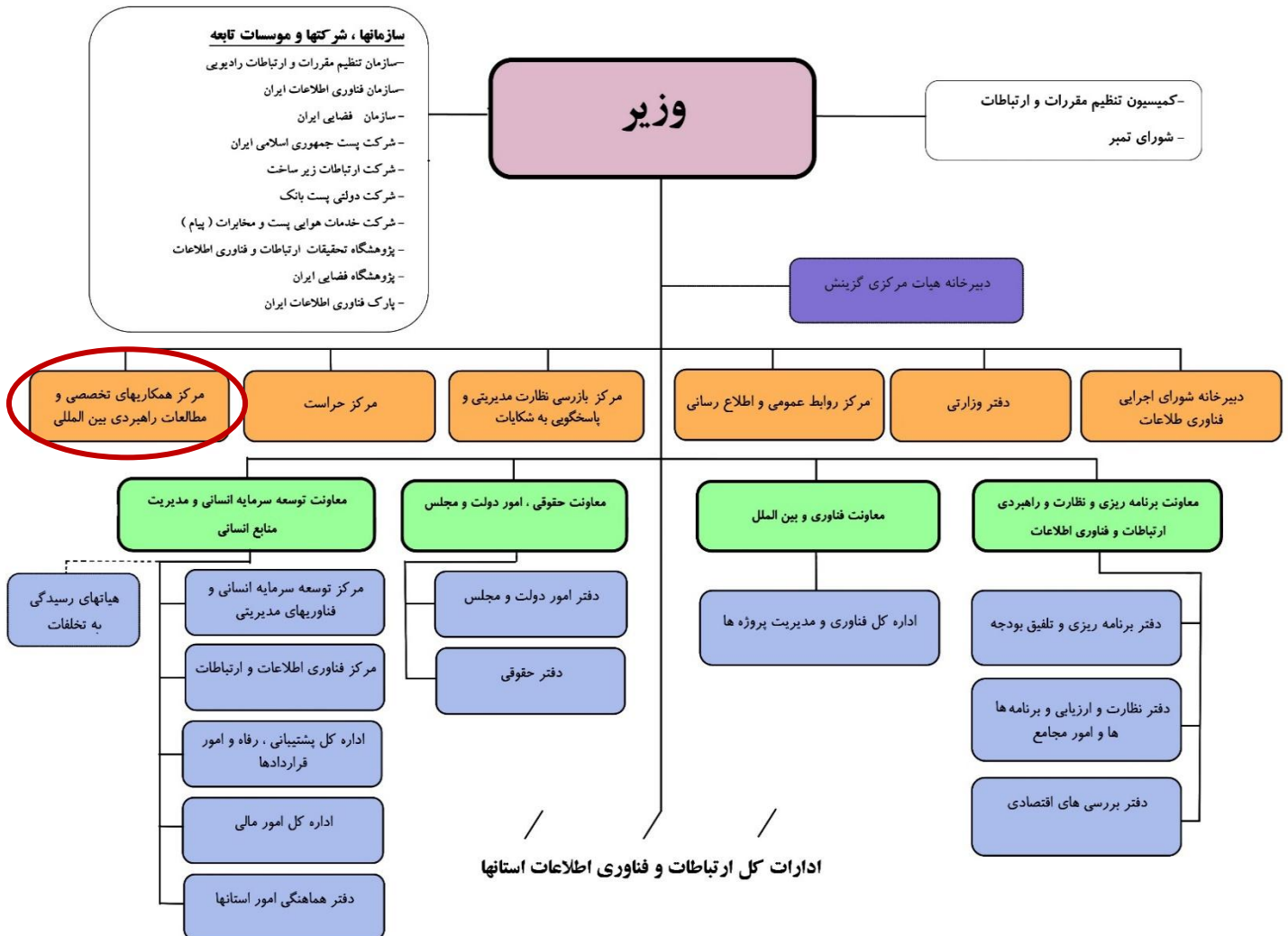
۳-۱- جایگاه مرکز همکاری های تخصصی در ساختار سازمانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

همانطور که در بخش معرفی سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) اشاره شد، ساختار غیرمتمرکز سیاستگذاری در بسیاری از سازمان ها، روند تصمیم سازی و تصمیم گیری بهینه را با اشکال مواجه کرده و حجم عظیم توصیه های سیاستی ارجاع شده به سازمان، فرصت تجزیه و تحلیل اصولی و موشکافانه توصیه ها را مختل کرده بود. همین موضوع، ایده شکل گیری سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) درون سازمان هایی که با فرآیندهای سیاستگذاری در ارتباط هستند را ایجاد کرد.

به عبارت دقیق تر، ایجاد سیستم های مشاوره سیاستی درون هر نوع سازمان، نهاد، وزارتخانه و ... که بصورت مداوم با توصیه های سیاستی مختلفی مواجه بوده و ناگزیر از اعمال نظر و تاثیرگذاری بر موضوعات مختلف می باشند، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از سوی دیگر، با توجه به روند انجام کار در این دسته از سیستم ها، وجود ارتباط مستقیم و قوی در میان تحلیلگران فعال در سیستم های مشاوره سیاستی با مدیران اصلی سازمان که وظیفه تصمیم گیری و سیاستگذاری را بر عهده دارند، الزام آور است.

بر همین اساس، جایگاه مرکز همکاری های تخصصی در ساختار سازمانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مورد بررسی قرار گرفته و همانطور که در شکل شماره ۲ نیز مشهود است، ارتباط مستقیم میان مرکز مذکور با روسای اصلی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات وجود داشته و از این جهت، مطابق با اصول لازم جهت تشکیل یک سیستم مشاوره سیاستی (PAS) در سازمان مربوطه می باشد.

شکل ۱: جایگاه مرکز همکاری های تخصصی در ساختار سازمانی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

منبع: www.ict.gov.ir

۲-۳ - وجود دغدغه‌های مرتبط با حکمرانی خوب و سیاستگذاری کارآمد در شرح ماموریت‌های مرکز

همکاری‌های تخصصی

سنگ بنای اصلی ایده سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS)، از ابتدای شکل‌گیری این ایده تا به امروز، بهبود فرآیندهای سیاستگذاری و تحقق ایده حکمرانی خوب بوده است. به عبارت دیگر، مسئله‌ای که منجر به شکل‌گیری این ایده گردید، ناکارآمدی فرآیندهای پیشین سیاستگذاری به علت عدم در نظرگیری نحوه برهم‌کنش توصیه‌های سیاستی مختلف بر یکدیگر، و در نتیجه اتخاذ سیاست‌های ناکارآمد و نامتناسب با شرایط زمینه‌ای موضوع مدنظر بوده است.

این امر، در خلال ماموریت‌های محول شده به مرکز همکاری‌های تخصصی و مطالعات راهبردی بین‌المللی به روشنی قابل درک و فهم می‌باشد. به بیانی دقیق‌تر، بر اساس گزارش مرکز همکاری‌های تخصصی در سال ۱۴۰۰، ماموریت‌های اصلی محول شده به این سازمان به قرار زیر می‌باشند:

- ۱- سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت بر فضای مجازی مبتنی بر صیانت از منافع ملی ج.ا. ایران در مجامع تخصصی بین‌المللی
- ۲- ایجاد زیرساخت‌های قانونی با کمک دیگر نهادها و وزارتخانه‌های مرتبط برای دفاع از حقوق ایران در حوزه ارتباطات و فضای مجازی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی
- ۳- همکاری نزدیک با کشورهای منطقه در چارچوب سیاست همسایگی مقام معظم رهبری
- ۴- حضور موثر و فعال در تعاملات بین‌المللی به خصوص در کارگروه‌های فنی بین‌المللی حوزه‌های تنظیم‌گری، فضای، حکمرانی فضای مجازی، پستی و بانکی

بر این اساس، ماموریت‌های اصلی مرکز همکاری‌های تخصصی و مطالعات راهبردی بین‌المللی را می‌توان مطابق با اصول سیستم‌های مشاوره سیاستی (PAS) در نظر گرفته و از پتانسیل‌های موجود در این مرکز به عنوان یک سیستم مشاوره سیاستی بهینه بهره‌مند شد.

۳-۳ - ساختار میان‌رشته‌ای مرکز همکاری‌های تخصصی

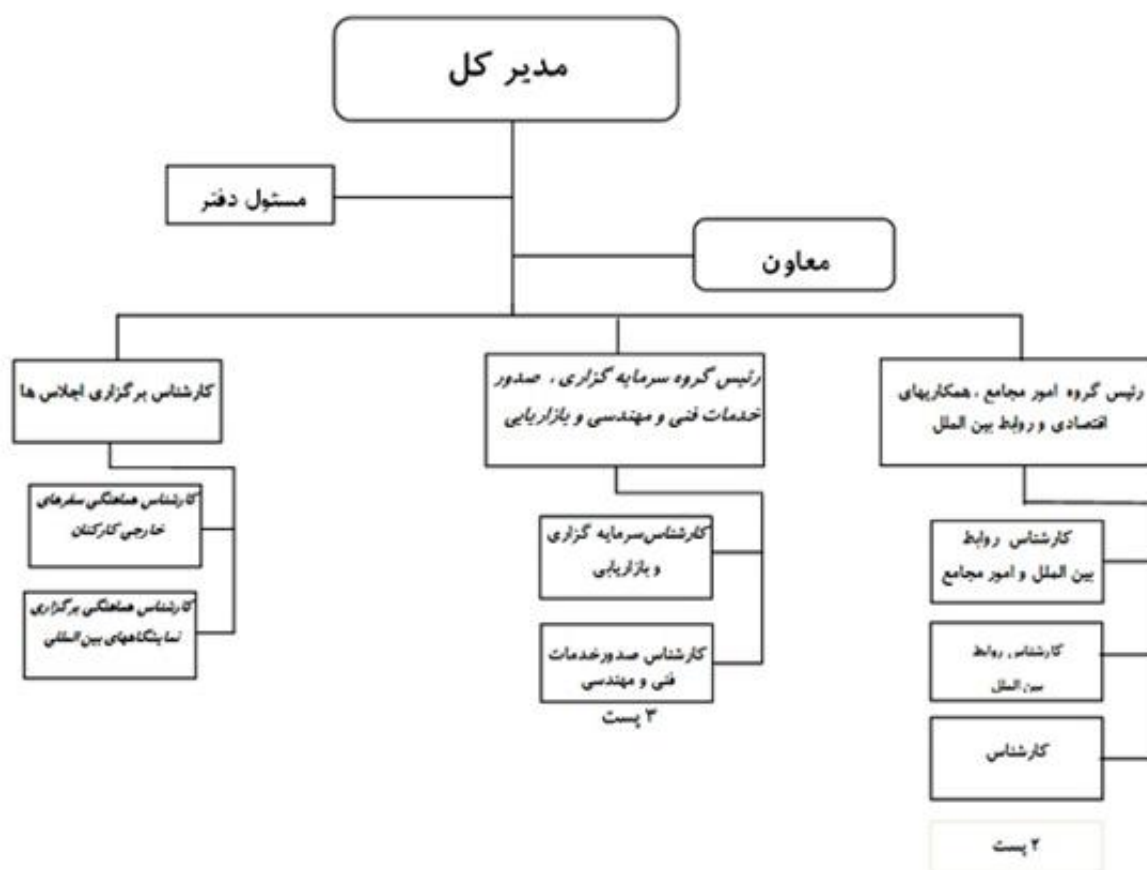
همانطور که در بخش‌های پیشین نیز ذکر گردید، یکی از مهمترین الزامات سیستم‌های مشاوره سیاستی، وجود ساختار میان‌رشته‌ای در آنها می‌باشد. دلیل اصلی این امر، ایجاد شرایطی به منظور بررسی ابعاد و جوانب متفاوت توصیه‌های سیاستی مختلف، تحلیل نحوه اثرگذاری سیاست‌های مختلف بر یکدیگر، کاهش ریسک ناشی از اتخاذ سیاست‌های نامناسب و در نهایت تسهیل فرآیند سیاستگذاری بهینه می‌باشد. چراکه اشراف بر تمامی جوانب مختلف یک توصیه سیاستی، ملزم به بکارگیری دانش‌های مختلف بوده و با تکیه صرف بر یک شاخه از علم این مهم محقق نخواهد شد.

از سوی دیگر، در هنگام بررسی مرکز همکاری‌های تخصصی و ریشه‌های شکل‌گیری این مرکز، بصورت شفاف به الزام میان‌رشته‌ای بودن مرکز و بهره‌مندی از علوم مختلف در آن اشاره گردیده است:

"مرکز همکاری‌های تخصصی و مطالعات راهبردی بین‌المللی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات جمهوری اسلامی ایران با درک تحولات مهم عرصه بین‌المللی به خصوص تحول نظامات حاکم بر بخش و انتقال تمرکز اجرایی و استانداردهای سازشی از حوزه ارتباطات به حوزه فضای مجازی و حکمرانی دیجیتال از یکسو، و درک گذار موضوعی از حوزه تک‌رشته‌ای مهندسی، فنی

صرف به حوزه جدید و بینا رشته ای مشتمل بر اقتصاد سیاسی، سیاست، روابط بین الملل، جامعه شناسی و مطالعات فرهنگی از سوی دیگر، و با بهره گیری از تجارب، امکانات و توانمندی های خود در تلاش است با حرکت به سمت تعامل و اثرگذاری بیشتر، نقش آفرینی موثر در نهادهای منطقه ای و بین المللی به عنوان محیط مناسب تعامل دو و چندجانبه، توسعه همکاری های دوجانبه به همکاری های چندجانبه از بستر بازی برد-برد، و رجحان بخشیدن به موضوعات کارکردی فناورانه برای همکاری های دو و چندجانبه، حوزه نفوذش را در بین همسایگان، کشورهای پیرامونی، مجامع منطقه ای و بین المللی دولتی و غیردولتی در زمینه های تخصصی، افزایش داده و با گسترش تعاملات و حضور جریان ساز به عنوان بازیگری فعال، موثر و صحنه گردان شناخته شود". علاوه بر آن، بر اساس شکل زیر می توان بخشی از ساختار میان رشته ای این مرکز را مشاهده کرد.

شکل: نمودار ساختار سازمانی مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی

منبع: www.ict.gov.ir

۴- جمع بندی

هدف از تهیه این نوشتار، بررسی دقیق تر سازوکار مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی از نقطه نظر سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) بوده است. به همین دلیل، پس از مفهوم شناسی سیستم های مشاوره سیاستی (PAS) و تشریح ابعاد و جوانب مختلف موضوع، به معرفی مرکز همکاری های تخصصی پرداخته شده و اهداف، ماموریت ها و چالش های این سازمان مورد بررسی قرار گرفت. در همین راستا، بیان گردید که مهمترین ماموریت سیستم های مشاوره سیاستی، تجزیه و تحلیل توصیه های سیاستی مختلف، اعتبارسنجی آنها و بررسی نحوه برهم کنش و تاثیرگذاری سیاست های مختلف بر یکدیگر و در نهایت انتقال توصیه های معتبر و کارآمد به بدنه حکومتی بوده است.

علاوه بر آن، از جمله اصلی ترین ویژگی های سیستم های مشاوره سیاستی، به وجود ساختار میان رشته ای و مشارکتی و همچنین وجود دغدغه های مرتبط با حکمرانی خوب و سیاست گذاری بهینه در آنها اشاره شد. بدین ترتیب، مرکز همکاری های تخصصی و مطالعات راهبردی بین المللی از این زاویه مورد بررسی قرار گرفته و اینطور به نظر می رسد که به واسطه جایگاه این مرکز در ساختار وزارتخانه ارتباطات و فناوری اطلاعات پتانسیل بالایی به منظور ایفای نقش به عنوان یک سیستم مشاوره سیاستی مختص وزارتخانه مذکور را داشته باشد.